

Lasse Lehtinen

Miksi Maalaisliitto vastaanotti Ruplia?

Kirjailija ja filosofian tohtori Lasse Lehtinen tarkastelee esseessään Maalaisliitto-Keskustan kansainvälisiä rahoituskuvioita. Lehtisen mukaan itärahoituksen historiaa ja siihen kytkeytyviä toimijoita ja organisaatioita ei ole vielä kaikilta osin pengottu.

Adolf Hitler lähti kesäkuussa 1941 hyökkäämään Neuvostoliittoon. Suomi liittyi sotaan kolme päivää myöhemmin, valloittamaan takaisin talvisodassa miehitettyjä alueitaan. Urho Kekkonen oli todella innostunut mahdollisuudesta, jonka uusi sota tarjosi. Hän piti sitä ”suurena onnena” ja oli ”historian oikeudella” halukas työntämään Suomen rajoja kauemmas aina Itä-Karjalaan, Kuolaan ja Aunukseen saakka.¹

Seuraavana vuonna Saksan sotaonni kääntyi. Marraskuussa 1942 Kekkonen ystävineen pohti Rovaniemellä konjakin voimalla tilannetta ja Suomen tulevaisuutta. Lopputuloksena oli takinkäntö, jolla oli oleva huikea merkitys Suomen sodanjälkeiselle ulkopoliitikalle. Kekkonen sanoutui irti koko siihen aikaisesta menneisyydestään ja mielipiteistään. Historian hämäriin jäi Kajaanin yhteiskoulun kahdeksasluokkalainen, joka oli värvännyt vapaaehtoisia Aunuksen retkelle.² Unhoon vaipui myös Etsivän keskuspoliisin innokas kuulustelija Kekkonen, samoin sinne hävisi kommunisteja vuonna 1939 tyrmään teljennyt sisäministeri Kekkonen.

Yli neljäkymmentävuotiaana Kekkonen päätti siis laskelmoidusti haudata syvän kommunisminvastaisuutensa. Hän teki henkilönä liiton niiden voimien kanssa, joita vastaan oli ehtinyt sanoin, kirjoituksin ja teoin taistella neljännesvuosisadan ajan. Uudesti syntyneessä Kekkosessa ei ollut jälkeäkään miehestä, joka oli halunnut valloittaa Itä-Karjalan ja vastustanut talvisodan rauhaa.³

Heti rauhanteon jälkeen syksyllä 1944 Kekkonen solmi ”toimivat yhteydet” Neuvostoliiton tiedustelupalveluun.⁴ Kekkosesta tuli Neuvostoliiton ylivertainen luottamusmies Suomessa lähes neljäkymmenen vuoden ajaksi.

Myöhempi tutkimus on selvittänyt, että tämän liiton johdonmukaise-
na seurauksena maalaisliitto antautui myös – ainoana porvaripuolueena
– Neuvostoliiton ruplaruokintaan. Kansainvälisten rahavirtojen kulkua on
selvitetty sosialidemokraattien, sos.dem. opposition ja kommunistien koh-
dalta, mutta Keskustapuolueen historiankirjoitus on ollut asiasta vaivautu-
neesti vaihi.

Johdonmukainen Kekkonen

Uudella linjallaan Kekkonen oli loppuun saakka johdonmukainen. Hän ei
koskaan eikä missään yhteydessä enää lausunut julkisuuteen poikkipuolis-
ta sanaa Neuvostoliitosta, sen järjestelmästä tai johtajista. Päinvastoin, hän
kehotti toistuvasti Suomen kansalaisia, sen lehdistöä, virkamieskuntaa ja
kaikkia kansalaisia pidättäytymään Neuvostoliiton arvostelusta.

Kehotus meni perille. Ainoana länsimaana Suomen valtio allekirjoitti
vuonna 1974 kommuniquean, jossa luvattiin lehdistön puolesta olla ”vahin-
goittamatta maiden välisten ystävyysuhteiden suotuisaa kehitystä”. Vie-
lä vuonna 1983 Suomen Sanomalehtimiesten Liitto lupasi periaateohjel-
massaan harrastaa itsesensuuria ”sopuoinnussa Suomen yya-sopimuk-
seen perustuvan aktiivisen ja rauhantahtoisen puolueettomuuspolitiikan
kanssa”.⁵

Kekkonen itse sanoi olleensa erityisen varovainen keskusteluissaan län-
nen johtavien valtiomiesten kanssa. ”Olen sanonut vain sellaista, mitä voi
hyvin tulla Neuvostoliiton tietoon, ja päinvastoin. Tiedän, että kummankin
puolen tiedustelupalvelu voi joskus saada selville, mitä olen milloinkin sa-
nonut ja kaksinaamaisuus ei tällöin ole muuta kuin vahingoksi maalle [...]”⁶

Kekkosella oli toisaalta Neuvostoliiton lupa liioitella idän uhkaa suoma-
laisille. Mauno Koivisto lausui tämän tosiasian julki hienovaraisesti haupa-
jaispuheessaan Johannes Virolaiselle: ”Kansainvälinen asemamme oli her-
kkä. Sen lisäksi oli [Neuvostoliiton aikaan] taipumus kuvata sitä herkemmäksi
kuin se olikaan.”⁷

Monet aikalaistodistajat ovat kuitenkin kertoneet, että Kekkonen Neuvos-
toliitto-suhteeseen liittyi jokin ylimääräinen varovaisuus. Kaikesta päätellen
hän uskoi loppuun saakka maailmankommunismiin jossain muodossa voit-
tavan ideologioiden välisen taistelun.

Keijo Korhonen pani ulkoministeriaikanaan merkille, että Kekkonen huolekas suhtautuminen Neuvostoliittoon muuttui loppuvuosina entistä enemmän peloksi. ”Hän oli entistä vakuuttuneempi siitä, että Neuvostoliitto oli kuin ylivoimainen, arvaamaton luonnonmahti ja että kukaan ulkopuolinen ei edes vaivautuisi yrittämään Suomen auttamista, jos meille kävisi huonosti itänaapurin kanssa.”⁸

Kalevi Sorsan mielestä Kekkonen oli ”äärimmäisen kiinnostunut” neuvostosuhteista, ajoittain ihan varpaillaan, kun esimerkiksi vierailukutsua ei kuulunut. ”Silloin tuntui, että hän ei ymmärtänyt omaa arvoaan Moskovan silmissä katsottuna”, Sorsa pohti muistelmissaan. ”Leikkiä en kuullut hänen koskaan laskevan mistään suureen naapuriin liittyvästä asiasta. Se kysymys oli kuoleman vakava.”⁹ Vanha ja väsynyt Kekkonen avasi Leonid Brezhneviltä tullutta kirjettä ”vapisevin käsin” vielä virassa olon viime kuukausina.¹⁰

Itsenäinen vai suomettunut?

Ulospäin Kekkonen esitti pontevaa porvaria jopa venäläisten kuullen. Valtiovierailulla vuonna 1960 hän sanoi: ”Vaikka koko Eurooppa muuttuisi kommunistiseksi, Suomi jää perinteisen pohjoismaiden kansanvallan pohjalle, jos Suomen kansan enemmistö näin tahtoo, niin kuin uskon.” Nikita Hrushtshevia nauratti kovin.¹¹

Samalla kun Kekkonen pyrki läntisille valtionpäämiehille selittämään parhain päin Neuvostoliiton aikeita, hän pyysi länsivaltoja suhtautumaan Suomeen erityistapauksena. Presidentti Charles de Gaulle’lle Kekkonen lausui Ranskassa vuonna 1962: ”Saattaa olla, että jossakin vaiheessa näemme välttämättömäksi suorittaa toimenpiteen, joka ei länttä täysin miellytä. Pyydän Teitä uskomaan ja ymmärtämään, että meillä on ollut syytä tehdä se, mitä milloinkin tulemme tekemään.”¹²

Kun länsivallat sitten kohtelivat Suomea erityistapauksena, ”suomettu-neena” maana, johon ei voinut soveltaa normaaleja läntisiä sääntöjä, Kekkonen kimmastui. Suomalaiset diplomaatit joutuivat asemamaissaan kiusallisiin tilanteisiin, kun he vastoin parempaa tietoaan väittivät, Suomi tekee ratkaisunsa joka tapauksessa ”itsenäisesti”.

Kekkonen oli alusta pitäen ottanut tavakseen käydä tärkeimmät keskustelut neuvostoliittolaisten kanssa ilman yhtään suomalaista todistajaa. Näi-

hin palavereihin Neuvostoliitto tarjosi tulkitkin. Saattaa olla, ettemme milloinkaan pääse tietämään, mitä – toisinaan tuntikausia kestäneissä – istunnoissa puhuttiin.

Siitä pitäen, kun Kekkonen ensimmäisen kerran oli presidenttiehdokkaana vuoden 1950 presidentinvaaleissa, Kekosta koskeva raportointi siirtyi diplomaattien normaalisarjasta luottamuksellisemman postin joukkoon, ilmeisesti nk. ”Stalinin salkkuun”.¹³

Kekkosta koeteltiin

Kekkosen korostettu varovaisuus – tai peräti riippuvuus Neuvostoliitosta – näyttäytyi selkeästi kahden Suomen kannalta traumaattisen tapahtuman kohdalla. Kyseessä olivat niin kutsutut yöpakkashallitus ja noottikriisi.

SKDL oli vuoden 1958 vaalien voittaja, mutta sitä ei SDP:ssä ja maalaisliiton oikealla laidalla haluttu hallitukseen. Vaalien jälkeen Kekkonen käynnisti¹⁴ hallitusneuvottelut, jotka johtivat maalaisliiton, kokoomuksen ja SDP:n yhteiseen hallitukseen. Neuvostoliitto oli eniten huolissaan skogilaisten, sos.dem. opposition, kohtalosta. Skogilaiset olivat Tehtaankadun uusi työkalu Suomen sisäpolitiikassa. Kekkosen uudelleenvalinta oli kuitenkin seikka, jolle neuvostoliittolaisten mielestä koko hallitusratkaisu piti perustaa.¹⁵

Ennen kuin hallitus oli ehditty nimittää, Neuvostoliiton suurlähetystö käynnisti parjauksen syntymässä olevaa hallitusta vastaan. Kekkoselle sanottiin selkeästi, että muodostettava hallitus ei nauti Neuvostoliiton luottamusta. Kekkonen antoi heti periksi. Hän veti orastaneen tukensa syntymässä olevalta hallitukselta. Kekkonen oli huolissaan omasta asemastaan.¹⁶

Eduskunnassa aloitettiin suomalaisen parlamentarismien puolustus. Maalaisliiton eduskuntaryhmän enemmistö ymmärsi, että suomalaisen sisäpolitiikan liikkumavara supistuu ratkaisevasti, jos hallitusneuvottelut katkaistaan ulkopoliittisista syistä.

Johannes Virolainen kävi kuitenkin Väinö Tannerin luona pyytämässä, että Moskova ärsyttänyt Väinö Leskinen jäisi hallituksen ulkopuolelle. Virolainen on kertonut Tannerin vastauksen: ”Mitäs te nuori mies puhutte? Nythän muodostetaan Suomen eikä Neuvostoliiton hallitusta!”¹⁷

Parlamentarismi voitti vain ensimmäisen erän. Kekkonen joutui vastentahtoisesti nimittämään hallituksen, jolla oli eduskunnassa peräti 137 edus-

tajan enemmistö. Kekkonen osoitti hallitusta nimittäessään mieltään. Yksityisesti hän haukkui Virolaisen, joka lähti hallitukseen ulkoministeriksi eikä ryhtynyt hajottajaksi ja päästänyt Kekosta samantien pälkähästä.

Tehtaankadun apurit

Kekkonen itse ”tilasi” heti nimittämälleen hallitukselle vaikeuksia. Hän sa-neli neuvostoliittolaisille:

Toimintani presidenttinä on menestyksellistä vain, mikäli nautin Neuvostoliiton hallituksen luottamusta. Olen vastuussa maan ulkopoliitikasta ja olisin velvollinen puuttumaan asiaan, mikäli nykyisen hallituksen olemassaolo osoittautuisi vahingoittavan Suomen ulkopoliittista asemaa, mutta asiaan puuttumisella pitäisi olla riittävät syyt.¹⁸

Kaksi viikkoa hallituksen syntymisen jälkeen Ahti Karjalainen tapasi KGB-yhteytensä Viktor Vladimirovin, jolta hän kyseli innokkaasti Moskovan ohjeita vasta syntyneen hallituksen kaatamiseksi. Viikkoa myöhemmin Vladimirovillä oli Karjalaiselle jo Moskovan vastaus: ”Kielteinen kanta selvä, lopullinen johdonmukainen. Harjoitetaan passiivista vastarintaa ja jos tulee konkreettisia kysymyksiä, NL jopa aktiivisesti kielteinen. Toivottavasti tapahtuneesta hallitusratkaisusta tulee jotain hyötyä presidentille.”¹⁹

Lukuisten aikalaistodistajien mukaan Kekkonen reagoi kriisin aikana fyysisesti ja psyykkisesti. Hänen painonsa putosi lyhyessä ajassa useita kiloja, hän oli epävarma, päättämätön ja hermostunut.²⁰

K.A. Fagerholmin johtama hallitus yritti olla ulkopoliitiikan alueella erityisen palveluhaluinen Neuvostoliittoa kohtaan. Fagerholm totesi muistelmissaan, että jälkeinpäin yksikään virheiden etsijä ei ole löytänyt mitään ulkopoliittisesti sopimatonta hänen hallituksensa toimesta.²¹

Paasikivi teki toisin

Kekkonen ei siis hetkeäkään puolustanut nimittämäänsä hallitusta, kuten Paasikivi oli tehnyt vuosina 1948–50 vastaavassa tilanteessa. Fagerholmin kolmas hallitus olikin viimeinen suomalainen hallitus Neuvostoliiton aika-

na, joka muodostettiin niin, että puolueet saivat itse sopia sekä hallitusohjelmasta, hallitusohjelmasta että ministerilistasta.

Sen jälkeen hallitusten piti nauttia, ei ainoastaan eduskunnan luottamusta, vaan myös Neuvostoliiton luottamusta. Pian puolueet oppivat keskuudessaan seulomaan ulkopoliittisesti kelvolliset kelvottomista. Neuvostoliitto oli näin päästetty päätöksentekijäksi myös Suomen sisäpolitiikassa. Parlamentarismien perälauta oli pettänyt peruuttamattomasti.

Hallitus kaatui lopulta ulko- ja kauppapoliittisen painostuksen edessä. Kekkonen joutui käyttämään loppuelämänsä sen selittämiseen, että kansallisen liikkumavaran supistuminen oli itse asiassa ”menestys” ja antoi Suomelle liikkumavaraa länteen päin. Samalla tavoin Suomen puolueettomuudesta tuli fraasi, josta vuosikaudet kiisteltiin kommunikateetasolla, käytännössä sitä ei onneksi testattu.

Moskovan takuumies Suomessa

Fagerholmin hallituksen hajottua Kekkonen vannoi, ettei enää milloinkaan nimitä hallitusta, josta jo etukäteen tiedettiin, että se ajautuu ulkopoliitikassaan umpikujaan. Näin hän myönsi, missä kaapin paikka myös Suomen sisäpolitiikassa siitä pitäen määrättiin, Tehtaankadulla. Kekkonen oli kokeillut liikkumavaraansa presidenttinä ja tullut huomaamaan, että Neuvostoliitto ei sietänyt omapäisyyttä mieheltä, jonka olivat autta-
neet valtaan.

Tammikuussa 1959 Leningradissa järjestettiin hyvin orkestroitu ja lavastettu kiitosjuhla Kekkonen kunniaksi. Ennen tapaamistaan Hrushtshevin kanssa Kekkonen oireili edelleen fyysisesti ja oli jännittynyt. Tilanne Leningradissa muistutti amerikkalaisista elokuvista tuttua gangsteriperheen tapaamista, jossa jengin kesken juhlitaan, kun asiat eräässä pulmallisessa piirissä on saatu järjestykseen.²² Kekkonen istui kahdestaan Hrushtshevin kanssa keskusteluissa yhteen mittaan peräti kuusi tuntia.²³

Poskisuudelmien lomassa Hrushtshev kutsui Kekosta ”takuumieheksi” ja jätti siis Kekkonen huoleksi, miten asiat Suomen suunnalla hoidetaan jatkossa. Hyväntuulinen Hrushtshev korosti moneen otteeseen, että Neuvostoliitto ei suinkaan halunnut sekaantua Suomen sisäisiin asioihin.²⁴ Oliko tuokumma, jos Kekkonen sappi reistaili.

Viimeinen yritys kaataa Kekkonen

Vuonna 1960 perustettiin niin kutsuttu Honka-liitto. Kekkosta henkilönä vastustaneet piirit kokosivat vuoden 1962 presidentinvaaleja silmällä pitäen vielä kerran voimansa. Ajatuksena oli vaihtaa Kekkonen tilalle presidentiksi oikeuskansleri Olavi Honka.

Lokakuun 30. päivänä 1961 Suomi sai vastaanottaa nootin, jossa Neuvostoliiton hallitus esitti Suomelle konsultaatioita ”toimenpiteistä molempien maiden rajojen puolustuksen turvaamiseksi Länsi-Saksan ja sen kanssa liitossa olevien valtioiden taholta ilmenevään sotilaallisen hyökkäyksen uhan johdosta”. Suomalaisille kommunisteille nootista oli vihjaistu jo viikkoa aikaisemmin.²⁵

Kekkonen olisi voinut torjua nootissa esitetyn konsultaatiovaatimuksen sanomalla, että Suomen alueeseen kohdistuvaa hyökkäyksen uhkaa ei tosiasiassa ollut olemassa. Tuskin Neuvostoliitto olisi siinä kansainvälisessä tilanteessa Suomea painostanut sen enempää.

Mutta – kuten Max Jakobson on todennut – tukeutuminen Suomen kansan enemmistöön Neuvostoliittoa vastaan Paasikiven tapaan olisi ollut ”tannerilainen” vaihtoehto, joka oli jo poistunut Kekkonen keinovalikoimista yöpakkashallituksen perääntymisen jälkeen.²⁶ Nootti teki tehtävänsä. Olavi Honka perui presidenttiehdokkuutensa, suomalaiset säikähtivät ja Kekkonen tuli valituksi suurella äänimäärällä.

Miksi tarvittiin nootti?

Miksi nootti lähetettiin juuri kun Kekkonen oli siihenastisen uransa tärkeimmällä läntisellä vierailulla? Ehkä juuri siksi. Nootti oli monikärkiohjus siinä mielessä, että se paitsi toteutti Kekkonen oman toiveen uudelleevalinnasta myös osoitti, kuinka pitkä Kekkonen oma liekanaru Moskovan suhteen oli.²⁷

Seuraavalla Neuvostoliiton-vierailulla kaikki asiat selvisivät käden käänteessä. Hrushtshev ja Kekkonen totesivat yhdessä, että sotilaallisia konsultaatioita ei tarvita. Novosibirskissä Hrushtshevin ja Kekkonen välisiin keskusteluihin ei taaskaan otettu suomalaista tulkkiä mukaan. KGB-päällikkö Vasiljev Zhenihov tulkki.²⁸ Ilmassa oli kurinpalautuksen makua.

Monet suomalaisista uskoivat silloin – ja uskovat vieläkin – että Kekkonen oli tilannut nootin avukseen. Kekkonen oli pyytänyt tukea Neuvostoliitolta, hän tiesi odottaa jotakin apua siltä suunnalta, mutta Neuvostoliiton apu oli ylimitoitettu. Kekkonen oli varmasti kiusaantunut noin rajusta ”toverillisesta avusta”.

Tätä johtopäätöstä tukee sekin, että päiväkirjoissa noottikriisi saa kovin vaisun käsittelyn. ”En usko, että neuvottelut, joihin mahd. taivuttava, aiheuttavat mitään muutosta Suomen asemaan puolueettomana valtiona.”²⁹ Ei muuta kommenttia. Kekkonen oli ymmärtänyt ”venäläisen vihjeen”.

Ylivertainen Kekkonen?

Suomalaisten mieliin on jäänyt ylivertainen Kekkonen. Mies, joka ikään kuin tasavertaisena neuvotteli julman diktatuurin kanssa eikä antanut tuumaakaan enempää periksi kuin oli tarpeen. Tämän kuvan hän taitavasti tarjoili meille, alamaisilleen, mutta totuus oli ehkä sittenkin hieman toisenlainen.

Miksi Kekkonen pelkäsi? Mikä Neuvostoliiton ja Kekkonen erityissuhteessa oli sellaista, jolla Kekkostä saattoi pelotella? Millaista vastapalvelua neuvostoliittolaiset odottivat tuesta, jota Kekkonen Moskovan suunnalta nautti?

Poliittinen kampanjointi vaatii varoja. Poliittisen rahan liikuttelu sotien jälkeisessä Suomessa oli maan tapa. Kommunistit saivat ruplia Neuvostoliitosta ja sosialidemokraatit dollareita lännestä. Myös suomalainen elinkeinoelämä sijoitti SDP:n kautta varoja kommunismin vastaiseen toimintaan.

Juho Kusti Paasikivi oli presidentti, jonka kanssa neuvostoliittolaiset saattoivat asioida. Mutta Kekkonen oli jo 1940-luvulla Moskovan tiedustelumiesten erityisessä suosiossa. Kekkostä tarkkailleet toimihenkilöt saattoivat kertoa Moskovassa, että Kekkonen on ”viisas, ovela ja järkevä poliitikko”. Neuvostoliiton ulkoasiainhallinnossa laaditussa muistiossa sanottiin, että ”Kekkoselle on ominaista tehokkuus”.³⁰

Kekkonen ensimmäinen yritys presidentiksi vuoden 1950 vaaleissa oli toinen yritys. Maalaisliiton Vihtori Vesterinen kävi Paasikivelle juoruamassa, että Kekkosella oli peräti kolmen miljoonan vaalirahoitus. ”Mistä rahat ovat tulleet?” Eivät puolueelta.³¹

Itse presidentinvaalitaistelun aikana huomiota herätti Neuvostoliiton asenne ehdokkaisiin. Paasikiveä röykytettiin olan takaa, mutta Kekkosesta

ei sanottu pahaa sanaa. Hertta Kuusisen mukaan Paasikivi ei koskaan ollut ollutkaan Suomen ja Neuvostoliiton välisten todellisten ystävällisten suhteiden linjalla.³²

Paasikivi voitti vuoden 1950 vaalit, mutta kuuden seuraavan vuoden aikana Neuvostoliiton tuki Kekkoselle vain vankistui. Vuoden 1956 presidentinvaalien aikana KGB:n miehet Mihail Kotov, Albert Akulov ja Viktor Vladimirov puuhastelivat eduskuntatalossa Kustaa Vilkunan ja Arvo Korsimon neuvonantajina.³³ Kekkonen valittiin presidentiksi täpärästi äänin 151–149.

Neuvostoliiton osallisuudesta vuoden 1962 presidentinvaaleihin järjestyväin tieto on Moskovan arkistoista löytynyt pöytäkirja, jonka mukaan Kekkonen oli saanut Neuvostoliitolta kymmenen miljoonaa markkaa vaalityöhön. NKP:n keskuskomitea hyväksyi Arvo Korsimon rahanpyynnön. Pöytäkirjassa puhutaan ”lisäavusta”, joka viittaa, että kysymys oli johonkin mittaan vaikiintuneesta käytännöstä. Samaan viittaavat Kekkonen päiväkirjamerkinnot 19.2.1958 ja 18.8.1959.³⁴

Raha ja politiikka

Maalaisliiton historiaa tutkinut tohtori Kari Hokkanen ei usko, että Kekkonen herkkyyks neuvostoliittolaisten suhteen olisi johtunut vaalirahoitusasioista. ”Enemmän hänellä oli syytä pelätä kommunisminvastaista menneisyyttään, Etsivän keskuspoliisin aikoja, ja sitä, että oli sisäministerinä laittanut linnaan kommunisteja talvisodan aattona.”³⁵

Poliittisen rahoituksen historia on epätäydellinen ehkä siitäkin syystä, että niin rahan pyytäjän kuin sen lahjoittajan maine mustuu huhujen vahvistuessa tosiksi. Vasta viime vuosikymmeninä jotkut työmarkkinajohtajat ovat tohtineet muistella, miten SDP:n oikeisto sai teollisuuden salaisista kassoista rahaa työpaikoilla tapahtuvaa kommunisminvastaista taistelua varten.³⁶ Mikko Majander on ansiokkaasti selvittänyt läntisen rahan kulkeutumista SDP:lle.

Riitaisan SDP:n puheenjohtaja Emil Skog osasi jo vuonna 1956 anella Tehtaankadulta omalle ryhmäkunnalleen ”finanssiapua” venäläisten maalaisliitolle myöntämistä varoista.³⁷ Kyse oli kaikkesta päätellen Arvo Korsimon hallinnoimista varoista, jotka eivät olleet puolueen virallisen johdon valvonnassa.

Vuonna 1956 oli näet perustettu erityinen Maaseudun Yhteisvaliokunnan säätiö, joka oli leimallisesti K-linjan – Kekkosta tukevien maalaisliittolaisten – hanke. Korsimon kotona oli kassakaappi täynnä setelipinkkoja. ”Ei sinne kuitei tarvita”, Korsimo itse luonnehti tilinpitoaan.³⁸

Säätiö oli luotettavissa käsissä. Vuonna 1961 hallitukseen kuuluivat Raision vuorineuvos K. E. Kivivuori puheenjohtajana, ministerit Kauno Kleemola ja Ahti Karjalainen, kunnallisneuvos Kalle Joukanen ja kanslianeuvos Arvo Korsimo. Sihteerinä oli maisteri Jouko Loikkanen ja rahastonhoitaja ekonomi Reijo Vähätiitto. Tilit tarkastivat varatuomari Matti Kekkonen ja toimittaja Johannes Huumo.

Kivivuoren yrityksessä oli erityinen ”musta tili”. Kirjanpidon ”ulkopuolella olevista varoista piti neiti N. kirjaa”, Kivivuori valaisi vaimolleen asiaa kesällä 1961.³⁹ Mustan tilin kautta kulki niin paljon rahaa, että sitä piti kiertättää Sveitsin kautta.⁴⁰

Vuonna 1961 säätiö maksoi Kekkosta koskevan kirjusen levittämisen 1300 000:n kappaleen painoksena jokaiseen kotiin Suomessa. Lisäksi maksettiin neljän mainoselokuvan tekeminen. ”Sääntöjen edellyttämiin tarkoituksiin” käytettiin tuon vuoden aikana 112 miljoonaa sen aikuista markkaa.

Skogilaisten vuonna 1959 perustamasta uudesta puolueesta, Työväestön ja Pienviljelijöiden liitosta (TPSL), tuli ruplarahoitteinen. Syksyllä 1960 skogilaisten määräysvaltaan jäänyt SAK pyysi ja sai NKP:n keskuskomitealta 10 miljoonan markan avustuksen. Leskisläisten kilpaileva keskusjärjestö SAJ vastaanotti samaan aikaan dollareita lännestä.⁴¹

Vaikka Kekkonen ja neuvostoliittolaisten yhteistoiminnasta aikanaan tiedettiin kaikenlaista – ja huhuttiin vielä enemmän – todisteita näistä puuhista ei ollut. Niiden ilmaantuminen julkisuuteen olisi noissa oloissa kuitenkin ollut poliittista dynamiittia.

Toistakymmentä vuotta jatkuneen sitkeän yhteistyön tuloksena Kekkonen oli täpärästi voittanut vuoden 1956 presidentinvaalit. Oliko rahoituksesta syntynyt riippuvuussuhde, joka piti Kekkonen varpaillaan? Kekkonen sisäpoliittista asemaa hänen ensimmäisellä vaalikaudellaan on ollut tapana kuvata heikoksi. Mutta oliko hän suhteessa Neuvostoliittoon erityisen heikoilla?

Mitä NL osti maalaisliitolta? Mikä mahtaisi olla poliittisen rahoituksen moraalinen ongelma suomalaisittain?

Oli kai luonnollista, että SKP sai rahoitusta Neuvostoliitosta. Suomalaisten kommunistien päämäärä oli saman kuin NKP:n, Suomen yhteiskuntajärjestelmän muuttaminen kommunistiseksi tavalla tai toisella. Yhtä ymmärrettä-

vää oli, että SDP ja muut puolueet, jotka sanoivat puolustavansa länsimaista demokratiaa, vastaanottivat rahaa lännestä. Kylmän sodan aikana kyse oli maailmanlaajuisesta ideologisesta taistelusta, jossa tarkoitus pyhitti keinot.

Mutta miksi maalaisliitto, joka ohjelmissaan sanoi puolustavansa talonpojan yksityisomistusta ja parlamentarismia, otti vastaan ruplia? Mitä NKP halusi (ja mitä se sai) vastineeksi? Tämä historia on vielä kirjoittamatta.

Ilmaista juustoa on vain hiirenloukussa.

*Tietokirjallisuuden Warelius-palkinnon saanut filosofian tohtori **Lasse Lehtinen** (s. 1947) on toimittaja, poliitikko, diplomaatti ja kirjailija. Hän on kirjoittanut elämäkertoja, historiateoksia ja romaaneja sekä työskennellyt radiolle ja televisiolle.*

Viitteet

- 1 Suomi 1986, s. 273–279.
- 2 Vahtola 1997, s. 105.
- 3 Tuominen 1976, s. 198–200.
- 4 Suomi 1986, s. 520–524.
- 5 Salminen 1996, s. 40–45.
- 6 Kekkonen kirje professori J. Wickströmille 23.1.1968, UK, Vsk/68, UKA.
- 7 Koiviston puhe Johannes Virolaisen hautajaisissa 22.10.2000.
- 8 Korhonen 1999, s. 330.
- 9 Sorsa 1995, s. 99.
- 10 Suomi 2000, s. 658.
- 11 Valtiovierailulla 21. - 24.11.1960.
- 12 Suomi 1994, s. 89.
- 13 Rentola 1997, s. 108; Akulov haastattelu 23.11.2000.
- 14 Hokkanen, 2002, s. 423.
- 15 Urho Kekkonen päiväkirjat 1 2001, 16.7.1958.
- 16 Suomi 1992, s. 139; Hokkanen, 2002, s. 432.
- 17 Lehtinen 1980, s. 97–98.
- 18 AVPRS f. 0135 o. 40, p. 3d 1. 78 - 81 RTsHSD.
- 19 Karjalainen - Tarkka 1989, s. 67–69.
- 20 Suomi 1992, s. 186–200.
- 21 Fagerholm 1977, s. 320–321.
- 22 Suomi 1992, s. 106–207.
- 23 Rolf Sohlmanin raportti 28.1.1959; UDA.
- 24 Suomi, 1992, s. 208–211.
- 25 Supon päällikön Armas Alhavan raportti Kekkoselle 15.11.1961, UK Vsk/61, UKA.
- 26 Jakobson 2001, s. 346.
- 27 Jakobson 2001, s. 334; Tatjana Androsova, HAIK 1/96.
- 28 Suomi 1992, s. 521–524.
- 29 UK Pvk 1.11.1961.
- 30 Nevakivi 1996, s. 55–56.
- 31 Paasikiven pvk 8.2.1950.
- 32 Suomi 1988, s. 446–447.
- 33 Herlin 1993, s. 273; Vladimirov 1993, s. 58–60.
- 34 Tshernous, Rautkallio 1992, s. 122–132.
- 35 Kari Hokkanen Poliittisen tutkimuksen klubin tilaisuudessa Turun yliopistossa 23.4.2003.
- 36 Kahri 2001, s. 106–110.
- 37 Tiedosto 21 F.5, Op. 28 D 434 s. 235–238; RTsHSD.
- 38 Hokkanen 2002, s. 209 ja 217–219.
- 39 Kertomus Maaseudun Yhteisvaliokunnan Säätiön toiminnasta v. 1961; K. E. Kivi-vuoren kirje Tarja Kivivuorelle 4.8.1961 (Hannu Rautkallion hallussa).
- 40 Rautkallio, 1996, s. 204–213; ks. myös Vladimirov 1993, s. 224–225 ja 304–305.
- 41 Tshernous, Rautkallio 1992, s. 100.

LÄHTEET

Julkaisematon asiakirja-aineisto

Utrikesdepartementets Arkiv (UDA), Stockholm.

Rossijskij tsentr branenija sovremennoi dokumentatsii (RTsHSD), Moskova. (Nykyajan dokumenttien säilytyskeskus. NKP:n keskuspuoluearkisto). Tasavallan presidentin arkistosäätiö, Orimattila, Urho Kekkosen arkisto (UKA).

Julkaistu alkuperäisaineisto

J. K. Paasikiven päiväkirjat 1944–1956. I-II. Toimittaneet Yrjö Blomstedt ja Matti Klinge. Juva 1985–1986.

Kekkosen päiväkirjat 1958–1962. Toimittanut Juhani Suomi. Keuruu 2001.

NKP ja Suomi. Keskuskomitean salaisia dokumentteja 1955–1968. Toimittaneet V. N. Tshernous ja Hannu Rautkallio. Vaasa 1992.

Haastattelut

Akulov, Albert, 23.11.2000.

Kirjallisuus

Fagerholm, K.-A. *Puhemiehen ääni*. Helsinki: Tammi, 1977.

Herlin, Ilkka. *Kivijalasta harjahirteen*. Helsinki: Otava, 1993.

Hokkanen, Kari. *Maalaisliitto-Keskustan historia 4. Kekkosen maalaisliitto 1950–62*. Helsinki: Otava, 2002.

Jakobson, Max. *Pelon ja toivon aika*. Helsinki: Otava, 2001.

Kahri, Tapani. *Viheltääkö pilli?* Helsinki: Otava, 2001.

Karjalainen, Ahti, ja Jukka Tarkka. *Presidentin ministeri. Ahti Karjalaisen ura Urho Kekkosen Suomessa*. Helsinki: Otava, 1989.

Korhonen, Keijo. *Sattumakorpraali. Korhonen Kekkosen komennossa*. Helsinki: Otava, 1999.

Lehtinen, Lasse. *Virolainen - tasavallan isäntärenki*. Helsinki: WSOY, 1980.

Nevakivi, Jukka. *Miten Kekkonen pääsi valtaan ja Suomi suomettui*. Helsinki: Otava, 1996.

Rautkallio, Hannu. *Laboratorio Suomi. Kekkonen ja KGB 1944-1962*. Helsinki: WSOY, 1996.

Rentola, Kimmo. *Niin kylmää, että polttaa. Kommunistit, Kekkonen ja Kreml 1947-1958*. Helsinki: Otava, 1997.

Salminen, Juhani. *Asevelijuntta*. Jyväskylä: Gummerus, 1996.

Sorsa, Kalevi. *Muistikuvia, mielikuvia*. Helsinki: Otava, 1995.

Suomi, Juhani. *Kriisien aika. Urho Kekkonen 1956-1962*. Helsinki: Otava, 1992.

Suomi, Juhani. *Myrrysmies. Urho Kekkonen 1936-1944*. Helsinki: Otava, 1986.

Suomi, Juhani. *Presidentti. Urho Kekkonen 1962-1968*. Helsinki: Otava, 1994.

Suomi, Juhani. *Umpeutuva latu. Urho Kekkonen 1976-1981*. Helsinki: Otava, 2000.

Suomi, Juhani. *Vonkamies. Urho Kekkonen 1944-1950*. Helsinki: Otava, 1988.

Tuominen, Arvo. *Ettei totuus unohtuisi*. Helsinki: Tammi, 1976.

Vahtola, Jouko. *Nuorukaisten sota*. Helsinki: Otava, 1997.

Vladimirov, Viktor. *Näin se oli... Muistelmia ja havaintoja kulissien takaisesta diplomaattitoiminnasta Suomessa 1954–1984*. Helsinki: Otava, 1993.